

7.5 มันเทศ (Sweet potato)

Ipomoea batatas

มันเทศมีลำต้นเลื้อยเป็นเถา มีความยาวอาจถึง 6 เมตร สีของเถาจะผันแปรได้ตั้งแต่เหลือง เขียว หรือม่วงแดง เถามีลักษณะกลมมากกว่าเหลี่ยม ใบของมันเทศอาจมีสีทอง สีเขียว และอมม่วง เถาจะเลื้อยไปตามผิวดิน และจะออกรากบริเวณข้อที่เลื้อยไปตามผิวดินทุกข้อ และรากนี้เองเมื่อเจริญอยู่ใต้ดินจะมีการสะสมอาหารโป่งออก ก็คือหัวมันเทศนั่นเอง มันเทศเป็นพืชตระกูลเดียวกับผักบุ้งเค็มมันเทศเป็นพืชพื้นเมืองของอเมริกาใต้ คนพื้นเมืองมักเรียกว่า Camote or Kumara คนพื้นเมืองใช้มันเทศเป็นอาหาร เนื่องจากมันเทศเป็นพืชที่สะสมแป้งไว้ในหัวมาก และเก็บไว้ได้นาน และหลังจากปลูกไปได้ประมาณ 3-4 เดือนก็ขุดหัวได้

คนจีนได้นำมันเทศเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มันเทศเป็นพืชที่ปลูกง่ายและปลูกได้ตลอดปี ในประเทศไทย ในญี่ปุ่นและอเมริกามีอุตสาหกรรมทำแป้งและอาหารจากมันเทศมานานแล้ว นอกจากนี้ มันเทศยังสามารถนำไปใช้ในอุตสาหกรรมการทำแอลกอฮอล์ น้ำส้ม ข้าวเหนียว และใช้ผลิตอาหารสัตว์ ได้คุณภาพดี เนื่องจากมีวิตามิน เอ และ ซี มาก นอกจากหัวมันเทศที่ใช้ประโยชน์ได้ดังกล่าวแล้ว ส่วนอื่นๆ คือ ลำต้น ใบ ยอด เถา ยังนำไปใช้เลี้ยงสุกร วัว แพะ และสัตว์อื่น ๆ ทำให้โตเร็วและแข็งแรง ให้น้ำนมมาก หากนำหัวมันเทศมาฝานบางๆ แล้วตากให้แห้ง นำมาบดทำอาหารไก่ จะทำให้ไก่แข็งแรง สำหรับการนำหัวมันเทศมาทำเป็นอาหารของมนุษย์นั้น มักทำได้หลายวิธี เช่น นึ่ง ต้ม เชื่อม ฉาบ หรืออาจทำในแกง ซุป และประกอบกับเนื้อสัตว์ในอาหารคาวหลายชนิด

สภาพดินฟ้าอากาศที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโต มันเทศชอบสภาพภูมิอากาศอบอุ่น ไม่ชอบอุณหภูมิต่ำเย็นจัดจนเกินไป อุณหภูมิที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตประมาณ 22-30°ซ แต่สามารถเจริญเติบโตได้ตั้งแต่อุณหภูมิ 18-35°ซ ความชื้นในดินควรพอควรไม่ให้ขึ้นมากเกินไป และดินที่เหมาะสมคือดินร่วน เพราะจะลงหัวได้ดีและเก็บเกี่ยวสะดวก ต้องการแสงแดดเต็มที่ตลอดวัน ความเป็นกรดเป็นด่างในดินประมาณ 5.0-6.8

การเตรียมดินและการปลูก ต้องเตรียมดินในแปลงปลูกให้ดี เนื่องจากรากของ
มันเทศจะต้องเจริญเติบโตเป็นหัวมันเทศอยู่ใต้ดิน หากดินที่ปลูกเป็นดินเหนียวจัดจะทำให้หัวมัน
เทศมีลักษณะหยาบ ขรุขระ รูปร่างไม่สวย หากปลูกในดินร่วนและหน้าดินลึก จะได้หัวมันเทศ
รูปร่างยาวสวย ดังนั้น หน้าดินในแปลงควรเตรียมให้มีความลึกประมาณ 25-30 ซม. และใส่
ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักที่ย่อยสลายดีแล้วลงไปคลุกเคล้าในขณะย่อยดิน ในอัตราประมาณ 1.5-2 ตัน/
ไร่ หลังจากเตรียมดินให้หน้าดินละเอียดดีแล้ว ควรยกร่องขึ้นเป็นสันลูกฟูก สูงขึ้นประมาณ 10 นิ้ว
เพื่อให้มีการระบายน้ำดินดี แล้วปลูกมันเทศลงบนสันร่องนั้น

ระยะปลูกที่เหมาะสมสำหรับมันเทศเลื้อยที่ปลูกบ้านเรือนประมาณ 30-50 x 100
ซม. ท่อนพันธุ์ที่ใช้ปลูกจะยาวประมาณ 8-10 นิ้ว คือมีข้อประมาณ 6-8 ข้อ ท่อนพันธุ์นี้อาจได้
มาจากยอดที่งอกขึ้นจากการชำหัวมันในกระบะทรายที่ขึ้นแล้ว เอายอดที่งอกมีใบสัก 4-5 ใบ มี
รากพอควรนำไปปลูกในแปลงต่อไป วิธีนี้ไม่ค่อยนิยมกับเขตที่มีอากาศอบอุ่น เช่น บ้านเรา แต่
นิยมกับในพื้นที่ที่มีอากาศเย็นหรือหนาวในบ้านเรามากัดัด ถ้ามันเป็นท่อน ๆ ไปชำไว้ให้รากงอกท่อน
พันธุ์ส่วนยอดมักออกรากง่ายกว่าท่อนพันธุ์ส่วนโคน

หากผลิตท่อนพันธุ์โดยการฝังหัวมันในกระบะทรายที่ขึ้นเพื่อเอาเถาที่งอกมานั้นใน
ธรรมชาติพบว่า เถาของหัวมันจะงอกแต่ที่ตาที่ปลายหัวเท่านั้น ส่วนตาข้าง ๆ จะไม่แตกซึ่งจะเป็น
ปัญหาสำหรับประเทศหนาว มีการค้นคว้าเพื่อหาสารเคมีมาใช้ในการทำให้ตาแตกเป็นเถา
ให้มากที่สุด (sprout) สารเคมีที่พบว่ามิผลทำให้ตาแตกได้มากมีดังนี้ คือ

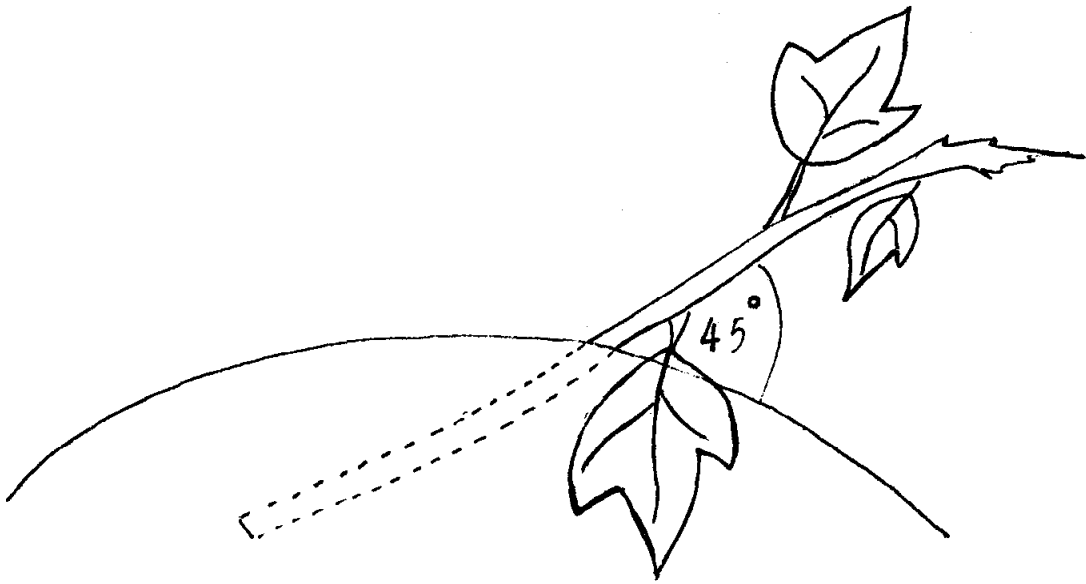
1. 2, 4-D ในอัตราความเข้มข้น 10 ppm.
2. 2, 4, 5-T ในอัตราความเข้มข้น 10 ppm.
3. Ethylene Chlorohydrin 20 cc. ต่อน้ำหนักหัวมัน 100 lbs.
4. อบหัวมันด้วยความร้อน 43.3°ซ (110°F) เป็นเวลา 12 ชม.

หลังจากให้หัวมันแช่ในสารเคมีแล้ว ควรชำหลังจากนั้น 1 วัน หัวมันควรมีขนาด
เท่า ๆ กัน ฝังลงในดินระดับลึกเท่า ๆ กัน ฝังให้ใกล้ ๆ กัน แต่อย่าติดกัน กลบหัวมันด้วยทรายหนา
1 นิ้ว แล้วรดน้ำให้ชุ่มอยู่เสมอ

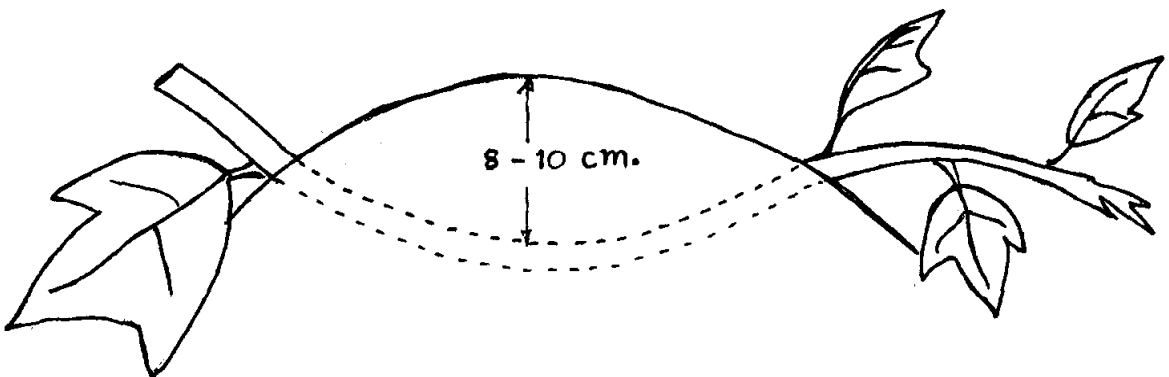
วิธีการวางท่อนพันธุ์ในแปลงปลูก การปลูกโดยใช้ท่อนพันธุ์นั้น สามารถทำได้ 3 วิธี

คือ

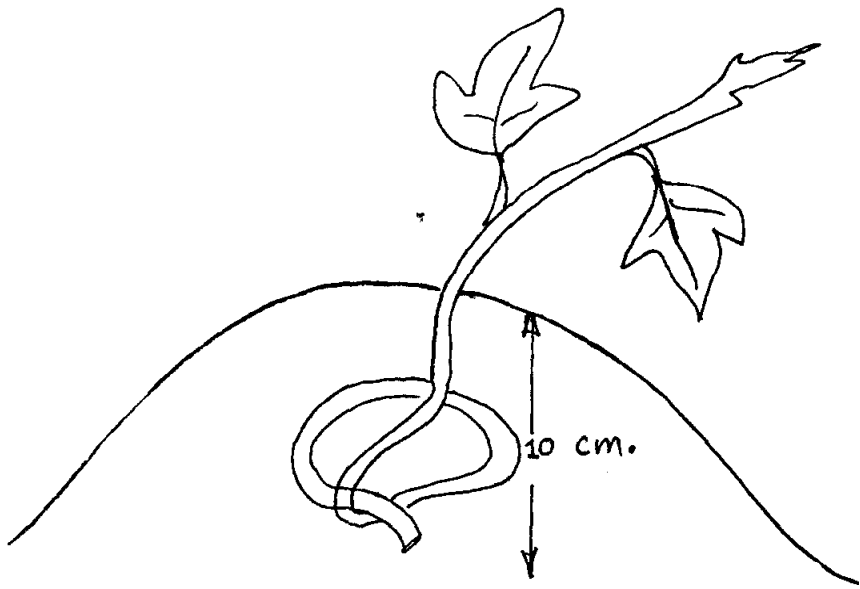
1. การวางท่อนพันธุ์ที่เป็นเถาลงบนดินให้เอียงประมาณ 45-60 องศา และปักโคนเถาลงในดินลึก 2 ใน 3 ของความยาวของเถา

2. การปลูกโดยวางเถาให้ส่วนยอดและโคนเถาโผล่พ้นผิวดิน แต่ให้ส่วนกลางๆ เถาลงไปในดินลึกประมาณ 8-10 ซม.

3. การปลูกโดยการม้วนเถา คือม้วนด้านโคนของเถาลงในดินลึกประมาณ 10 ซม.

หลังจากปลูกควรรดน้ำให้ชุ่มอยู่เสมอ เพื่อเถามันจะได้ตั้งตัวและแตกรากใหม่ได้

การดูแลรักษา

การให้น้ำ แม้ว่ามันเทศจะเป็นพืชที่ปลูกง่ายและทนแล้งได้ดี แต่ถ้ามันเทศขาดน้ำจนเถาเหี่ยวเฉาแล้ว จะมีผลทำให้หัวไม่สมบูรณ์ ดังนั้น ควรให้น้ำให้ชุ่มอยู่เสมอ นอกจากในฤดูฝน การให้น้ำแก่มันเทศจะไม่จำเป็น ในระยะก่อนการเก็บเกี่ยวประมาณ 3-4 สัปดาห์ ควรงดการให้น้ำ ทั้งนี้ การเก็บเกี่ยวจะสะดวกในสภาพดินแห้ง

การให้ปุ๋ย ปุ๋ยที่ใช้กับมันเทศควรมีสัดส่วนของไนโตรเจน : ฟอสฟอรัส : โพแทสเซียม = 1.5:1:2-2.5 เช่นปุ๋ยสูตร 10-10-20 ในอัตราประมาณ 50-100 กก./ไร่ นอกจากนี้ ควรใช้ปุ๋ย ยูเรีย และ แอมโมเนียมไนเตรด ร่วมด้วยในอัตรา 10-15 กก./ไร่ ปุ๋ยสูตรนี้ควรแบ่งใส่เป็นปุ๋ยรองพื้นก่อนปลูกครึ่งหนึ่ง และอีกครึ่งหนึ่งใส่ข้างแถวเมื่อมันอายุได้ 30 วัน หลังจากปลูก แล้วพรวนดินกลับ ปุ๋ยไนโตรเจน ก็ควรแบ่งใส่ 2 ครั้งเช่นกัน คือ ใส่แบบโรยข้าง

แถวเมื่อมันอายุ 14 วันและ 30 วัน ในดินทรายควรรีใช้ปุ๋ยมากกว่าในดินเหนียว

หากดินมีไนโตรเจนมากเกินไป มันเทศจะเจริญทางใบมากและจะทำให้หัวเล็กพอม ความสำคัญของธาตุโปแตสเซียมก็คือ จะทำให้มันมีหัวสั้นอ้วน ธาตุโบรอน (B) มีความสำคัญต่อมันเทศเช่นกัน คือ ในหัวมันเทศที่ขาดธาตุโบรอนนั้น ตรงกลางหัวจะมีรอยแตกและเกิดสีดำ

การพรวนดินกำจัดวัชพืช ในระยะแรกที่เถา มันเริ่มเจริญเติบโต ควรปฏิบัติบ่อยๆ การพรวนดินเพื่อกำจัดวัชพืชนั้น ควรพรวนดินกลบเถา มันด้วย เพื่อให้เถา มันลงหัวได้ดี และเมื่อเถา มันเริ่มลงหัวแล้ว ก็ควรหยุดการพรวนดิน เพราะจะทำให้หัวมันได้รับความกระทบกระเทือน

การปฏิบัติกับเถา มัน

หลังจากมันเทศเจริญตั้งตัวได้แล้ว เถา มันจะทอดออกไปจากบริเวณข้อและปล้องที่ติดกับดิน และจะเกิดรากหยั่งไปเกิดหัวในดิน ทำให้รากที่เจริญอยู่ก่อนแล้วไว้ดินขยายไม่เต็มที จึงควรชลบเถา มันให้ขึ้นอยู่บนหลังแปลงเสมอ เพื่อไม่ให้เถา ที่ทอดไปนั้นหยั่งรากลงไปในดินได้อีก จะชลบเถา มันตั้งแต่มันเทศมีอายุได้ประมาณ 2 เดือน

การเก็บเกี่ยว

ต้องขุดหัวมันเทศทันทีเมื่อหัวแก่ โดยทั่วไปจะใช้เวลา 90-150 วัน หลังจากปลูก หากทิ้งไว้นานจะถูกแมลงในดินเข้าทำลาย ซึ่งจะทำให้หัวมันมีสีดำและมีกลิ่นไม่ดี รสของมันก็จะขม การปลูกมันในฤดูฝนจะแก่ช้ากว่าการปลูกมันในฤดูแล้งประมาณ 30-40 วัน วิธีการสังเกตการแก่ของหัวมันอาจทำได้โดยดูดินบริเวณโคนต้น ดินจะแตกแยกออกเป็นรอย แสดงว่าหัวมันโตพอที่จะขุดได้แล้ว ควรลองสุ่มขุดขึ้นมาดู 2-3 ต้น แล้วใช้มีดตัดหัวมันดู ถ้าเป็นหัวมันที่แก่หลังจากตัดแล้วหัวมันจะมียางขี้ออกมาและแห้งไปอย่างรวดเร็ว การขุดหัวมันควรขุดด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดบาดแผลที่หัว นำหัวมันที่ขุดได้มาวางไว้ในที่ร่มให้แห้งดี และตัดส่วนที่เป็นแผลและเน่าเสียทิ้งไปก่อนที่จะนำหัวมันไปเก็บรักษา

การปฏิบัติต่อหัวมันก่อนส่งตลาด

เนื่องจากมันเทศเป็นพืชที่บริโภคกันภายในประเทศเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น จึงยังไม่เข้มงวดในการปฏิบัติให้หัวมันมีคุณภาพมาตรฐานก่อนนำสู่ตลาด อย่างไรก็ตาม ก็ดี เพื่อให้ได้หัวมันที่มี

คุณภาพดี ดังนั้น ก่อนส่งตลาดควรทำดังนี้

1. คัดลักษณะหัวมัน คือต้องคัดให้ได้หัวมันที่ไม่มีรอยแผล ไม่มีรอยแตกชำ ไม่เน่า ขนาดหัวมันปานกลาง หัวรูปร่างสม่ำเสมอ การคัดอาจทำในแปลงหรือโรงบรรจุก็ได้

รูปที่ 56 การคัดแยกขนาดของมันเทศหลังการเก็บเกี่ยว

2. ล้างทำความสะอาดหัวมัน หัวมันไม่ควรมีดิน โคลนและสิ่งสกปรกติดมา อาจเป็นพาหะแพร่เชื้อโรคและทำให้หัวมันเน่าได้ง่ายในขณะการเก็บรักษา

3. การบรรจุหีบห่อ เมื่อหลังจากคัดและทำความสะอาดหัวมัน และหัวมันแห้งดีแล้ว ควรนำลงบรรจุในภาชนะ เช่น เข่ง ตะกร้า กระจอบ

การเก็บรักษามันเทศ (Storage) มันเทศที่เก็บเกี่ยวขึ้นมาขึ้นนั้นหากยังไม่ประสงค์จะจำหน่าย จะต้องเก็บรักษาเอาไว้ในระยะเวลาานานๆ ควรมีปัจจัยต่างๆ ดังนี้ เพื่อให้มันเทศนั้นไม่เสื่อมคุณภาพ

1. หัวมันเทศนั้นจะต้องแก่เต็มที่เมื่อเก็บเกี่ยว
2. หัวมันเทศจะต้องสะอาดปราศจากโรคติดมา เพื่อป้องกันการเน่าระหว่างการเก็บ

3. หัวมันเทศต้องไม่มีรอยขีดข่วน บาดแผล

4. อุณหภูมิที่เหมาะสมในการเก็บรักษาประมาณ 15.5°ซ และความชื้นในบรรยากาศพอเหมาะ หากหัวมันเทศมีรอยแผลอาจเก็บในอุณหภูมิ 29°ซ และความชื้นสัมพัทธ์ 85% จะทำให้หัวมันเทศเกิดการสومانแผลได้ และทำให้หัวไม้เหี่ยวยุบระหว่างเก็บ ระยะที่เอาเก็บไว้เพื่อรักษาบาดแผลนั้นนาน 3-30 วัน วิธีการนี้จำเป็นสำหรับในพื้นที่ที่มีอากาศหนาวเย็น

พันธุ์ พันธุ์ที่ใช้ปลูกทั่วไปนั้น แตกต่างกันในด้านผลผลิต ขนาดรูปร่างของหัว และแตกต่างกันในด้านคุณภาพ คือ ปริมาณ แป้ง น้ำตาล วิตามิน และแตกต่างกันในความสามารถของการเจริญเติบโต ความต้านทานโรคและแมลง ขณะนี้มีการรวบรวมพันธุ์ เพื่อใช้ในการผสมพันธุ์ที่จะให้ได้พันธุ์ดี อย่างไรก็ตามหากจะแบ่งมันเทศออกตามความแตกต่างในลักษณะใหญ่ๆ แบ่งออกได้เป็น 2 พวกคือ

1. ชนิดเนื้อแน่น (flesh firm) เนื้อในหัวจะมีลักษณะแห้งและเป็นแป้ง เมื่อนำมาประกอบอาหารได้แก่พันธุ์ Little-stem, Jersey, Orlia, Jersey Orange, Role, Big stem Jersey และ Maryland Golden

2. ชนิดเนื้อนุ่ม (flesh soft) เนื้อในหัวจะมีลักษณะฉ่ำ มีรสหวานจัด ได้แก่พันธุ์ Nancy Hall, Nancy Gold Red, Porto Rico, Porto Ricounil 1 Cliett Porto Rico และ Triumph

มันเทศพันธุ์ Porto Rico แบ่งเป็น 2 ชนิด

1. Vining ลำต้นจะพอม ความยาวของเถามากกว่า 20 ฟุต
2. Bunch ลำต้นจะสั้น ข้อสั้น ความยาวของเถาประมาณ 2 ฟุต

หัวมันเทศจะมีสีของเนื้อภายในหัว 2 ชนิดคือ

1. เนื้อของหัวสีขาว ผิวของหัวมันอาจมีสีขาวจนถึงม่วงแดง
2. เนื้อของหัวสีเหลืองจนถึงส้ม

หัวมันเทศที่มีเนื้อสีเหลืองจะมี carotene และวิตามินมากกว่าพวกเนื้อสีขาว แต่พวกเนื้อสีขาวจะมีคุณสมบัติในการเก็บรักษาได้ดีกว่าพวกเนื้อสีเหลือง เพราะมีปริมาณแป้งมากกว่าน้ำตาล

พันธุ์ที่แนะนำให้ปลูกในบ้านเราคือ

1. Okud มีเถาเลื้อยยาวพอสมควร มีเนื้อสีเหลืองอ่อน

2. Taichung เถาไม่เลื้อยมากนัก ลำต้นกลายเป็นพุ่ม เนื้อในมีสีเหลือง คัมและนึ่งจะไม่ละ

3. ห้วยสีหน 1 เถาเลื้อยยาว เนื้อสีแดง รสหวาน

โรคและแมลง

โรค

1. โรคหัวเน่า เชื้อราจะเข้าทางบาดแผลที่หัวมัน ราจะสีดำ เนื้อที่หัวมันจะยุ่ย และต่อมาจะกระด้าง การป้องกันกำจัดโดยระวังอย่าให้หัวมันเกิดบาดแผล เมื่อขุดและควรเก็บหัวมันในที่อากาศถ่ายเทได้สะดวก เมื่อพบหัวมันที่เป็นโรคนี้ควรเผาทิ้งเสีย พันธุ์โรงเรียนที่เก็บมันควรฆ่าเชื้อด้วยเมอคิวรีคลอไรด์

2. โรคใบจุด เกิดจากเชื้อรา เข้าทำลายที่ใบ ใบจะร่วง การป้องกันกำจัดโดยการรักษาความสะอาดในแปลงและควรพ่นแปลงปลูกด้วยยากันราคิวปราวิท

แมลง

แมลงที่เข้าทำลายมันเทศให้ได้รับความเสียหายมีดังนี้

1. หนอนเจาะเถามันเทศ (Stem borer) เมื่อหนอนเจาะเข้าไปอยู่ในเถาของมันเทศ มันเทศจะแสดงอาการใบเหี่ยวร่วง และสุดท้ายเถามันเทศจะตาย เป็นแมลงที่ทำลายมันเทศที่ปลูกในทุกท้องที่ในประเทศไทย และในอินเดีย ลังกา อินโดนีเซีย จีน ฮาวาย เป็นหนอนที่เกิดจากผีเสื้อ ซึ่งจะวางไข่ที่ลำต้น ใบ เมื่อเป็นตัวหนอนจะเจาะไชเข้าลำต้น การป้องกันกำจัดโดยการเก็บเถาที่มีอาการเผาทิ้งเสีย ยาฆ่าแมลงที่ใช้คือ Dieldrin, Guthion หรือ Sevin

2. เต่าทองลายจุด เป็นศัตรูสำคัญของพืชในตระกูลนี้ ตัวเต่าเข้าทำลายกัดกินใบและวางไข่อยู่เป็นกลุ่มๆ การป้องกันและกำจัด สามารถกระทำได้โดยการจับตัวหนอนตอนเข้ามีดหรือใช้ยา คาบราริล 85% ชนิดผงละลายน้ำโดยใช้ยา 4-5 ช้อนแกง ต่อน้ำ 20 ลิตร ฉีดทั่วไปตามใบและเถา

3. หนอนซอนโบมันเทศ เกิดจากผีเสื้อมาวางไข่ตามไม้ใบไม้ได้ตัวหนอนขนาดเล็ก แต้มสีแดงขาว จะกัดกินไม้ใบไม้ มักระบาดในฤดูแล้ง สามารถกำจัดโดยใช้สารเคมีฉีดพ่นตอน ช่วงที่มันเทศทอดยอด และฝนแล้งเป็นเวลานาน ยาที่ใช้คือ Diazinon, Systox หรือ Phosdin โดยใช้ยา 4-5 ช้อนแกงต่อน้ำ 1 ปี๊บ

4. ตั๊ก งวงมันเทศ ชาวบ้านเรียกว่า "แมง" เป็นแมลงที่ร้ายแรงที่สุดสำหรับการปลูกมันเทศ ตัวแก่เป็นตั๊กปีกแข็ง มีสีน้ำตาล คอสีน้ำตาล ตัวอ่อนเป็นหนอนสีขาว หัวสีน้ำตาล ตัวขนาดเล็ก ตัวแก่จะวางไข่ตามโคนเถา มันเทศตั้งแต่มันเทศอายุได้ 1 เดือนขึ้นไป ตัวหนอนเมื่อออกมาจากไข่จะกัดกินเถา มันเทศบริเวณโคน และเมื่อมันมีหัวดินแตกเป็นรอยก็จะลงไปกัดกินทำลายหัวมัน ทำให้หัวมันมีรสขื่นขม และมีกลิ่นเหม็น และเชื้อราจะเข้าทำลายให้หัวมันเน่าตามรอยที่หนอนกัดกินหัวมัน การระบาดเกิดตลอดปี โดยเฉพาะในกรณีปลูกมันซ้ำที่เดิมติดต่อกันไป

การป้องกันกำจัดทำได้ดังนี้คือ

1. การกำจัดตัวหนอนหรือคักแค้ ซึ่งอาจติดมากับเถา มันเทศที่ใช้ปลูกโดยการจุ่มเถา มันลงในยา อะโซคริน และไม่ควรใช้เถาจากต้นมันที่สงสัยว่าจะมีหนอนรบกวนมาก่อน
2. การฉีดยาแก่ต้นมันที่ปลูกแล้ว โดยการฉีดโคนต้นด้วย ยาอะโซคริน หรือ คาร์โบฟูแรน คลอร์ไพริฟอส คาร์โบซัลฟาน โดยฉีดสัปดาห์ละครั้ง หรือใช้ราดโคนต้นหลังจากปลูกได้ 1 เดือน จนกระทั่งถึง 2 สัปดาห์ ก่อนเก็บหัว

นอกจากนี้ ควรหลีกเลี่ยงการปลูกมันซ้ำที่เดิม และควรกำจัดซากมันเทศให้หมดภาย หลังเก็บเกี่ยว การกำจัดโดยการไถน้ำให้ท่วมแปลงมันเทศ ทิ้งไว้สัก 2 สัปดาห์ ตั๊กมันเทศที่อยู่ในดินจะตาย ควรเก็บเกี่ยวมันเทศให้หมดแปลง การทิ้งหัวไว้ในแปลงจะทำให้การระบาดของแมลงมากขึ้น

ปริมาณการผลิต เกษตรกรในประเทศไทยปลูกมันเทศได้ผลผลิตประมาณ 1.8 ตัน/ไร่ โดยปลูกได้ตลอดปี แต่จะมีผลผลิตดีในช่วงเดือนเมษายนถึงกรกฎาคม ปลูกมากที่สุดใ นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ปลูกประมาณ 32,188 ไร่ ในจังหวัดบุรีรัมย์ ขอนแก่น และเลย

รองลงมาคือภาคใต้มีพื้นที่ปลูก 27,479 ไร่ ได้แก่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และปัตตานี
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ปลูก 26,076 ไร่ ได้แก่ ในจังหวัด นครปฐม เพชรบุรี และกาญจนบุรี

7.6 เผือก (Taro or Dasheen)

Colocasia esculenta

เผือกเป็นพืชที่เราใช้หัวรับประทาน ส่วนของหัวนั้นคือลำต้นที่สะสมอาหารอยู่ที่โคน
มนุษย์ใช้เผือกเป็นอาหารเนื่องจากหัวเผือกมีแป้งมาก และมีรสชาดีดี คนจีนนำมาหั่นแล้วผัดเป็น
กับข้าว ส่วนคนไทยนิยมนำเผือกมาทำเป็นขนมได้หลายชนิด เช่น ตะโก้ เผือกนึ่งกะทิ เผือกกวน
แกงบวด นอกจากนี้ เผือกยังใช้รับประทานให้ต้มแทนข้าวได้เป็นอย่างดี เผือกสามารถขึ้นได้ดี
ในประเทศแถบร้อนและแถบอบอุ่นทั่วโลก ที่มีอุณหภูมิไม่ต่ำกว่า 10°ซ เป็นพืชล้มลุก หัวเผือกมีผิว
สีแดงจนถึงดำ รูปร่างของหัวสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสภาพแวดล้อมและพันธุ์ คือมีตั้งแต่
กลมถึงยาว สีเนื้อภายในหัวเผือกอาจขาวหรือมีสีครีม และมีจุดม่วงๆ แต้มอยู่ทั่วไป

สภาพดินฟ้าอากาศที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโต

เผือกชอบลักษณะอากาศชุ่มชื้น และชอบดินที่แฉะ มีน้ำแช่ขังเล็กน้อย ดินควรเป็น
ดินร่วน หรือดินปนเลน ควรปลูกในฤดูฝนเผือกจะงอกงามที่สุด

การปลูก

สามารถทำการปลูกเผือกได้ 2 วิธีคือ

1. การปลูกด้วยแขนงหัว วิธีนี้เป็นวิธีที่สะดวกจะได้หน่อที่อวบอ้วน เจริญได้ดี จะ
ปลูกหลุมละ 1 หัว ต่อไป จะแตกตาได้มาก

2. การเพาะก่อนปลูก โดยการนำพันธุ์เผือกมาแล้วนำมาวางไว้เป็นแถวๆ ในที่
ร่ม ในดินที่เปียกชุ่ม เอาฟางปิดคลุมไว้ หรืออาจเอาพันธุ์เผือกคือ หัวเล็กๆ ไปวางในดินแปลงชำ
โดยวางเป็นแถวๆ แล้วเอาดินละเอียดปิดคลุมให้มิดหัวแล้วเอาฟางคลุม รดน้ำให้ชุ่ม ประมาณ
5-6 วัน ลูกเผือกจะเริ่มผลิหน่อ เมื่อหน่อสูงได้ประมาณ 10-12 ซม. ก็นำไปปลูกได้ ในกรณี
ที่เผือกมียอดหลายยอดควรตัดให้เหลือยอดเดียว

แปลงปลูก

สามารถมีพื้นที่ปลูกเผือกได้ 2 ชนิด ขึ้นอยู่กับชนิดของเผือกที่นำมาปลูก

1. เผือกน้ำ (Paddy taro or Lowland taro) เป็นเผือกที่ต้องปลูกในที่ลุ่ม ควรเตรียมพื้นที่เหมือนการทำนา คือ ไถ แล้ว คราด แล้วปล่อยน้ำเข้าพื้นที่ทำเป็นเทือก เมื่อเสร็จแล้วจึงนำเอาเผือกหน่ออ่อนอายุประมาณ 1 เดือนครึ่ง ซึ่งเผือกนี้จะมีใบประมาณ 2-3 ใบ หลังจากปลูกลงในแปลงแล้วต้องควบคุมให้ระดับน้ำในแปลงสูงประมาณ 2-3 ซม. เมื่อเผือกอายุได้ 2 เดือน ให้มีระดับน้ำ 8-10 ซม. เมื่อเผือกอายุได้ 10 เดือน สามารถเก็บเกี่ยวได้ พันธุ์เผือกที่เพาะงอกได้แล้วเรียกว่า "huli" น้ำที่ขังในแปลงเผือกควรมีการถ่ายเท มิฉะนั้นจะทำให้เกิดโรครากเน่าหรือหัวเน่าได้ง่าย

2. เผือกที่สูง (Upland taro) เป็นเผือกที่ปลูกในที่ดอน อาศัยน้ำฝนเพื่อการเจริญเติบโต เผือกพวกนี้ปลูกมากทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ทำแปลงแล้วรองกันหลุมด้วยปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอก แล้วจึงวางหัวเผือกลงไป หัวพันธุ์ควรมีขนาดเล็กๆ ปลูกราวเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม หลังจากปลูกกลบดินพอมิดหัว แล้วหลังจากนั้นฝนตกมา หัวเผือกจะงอก เมื่องอกได้ประมาณ 2 เดือน ควรพรวนดินกลบ แล้วเมื่อหลังจากงอกประมาณ 4 เดือน ควรพรวนดินกลบอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากมีฉะนั้นแล้วหัวเผือกจะเจริญขึ้นมาข้างบน การพรวนดินกลบหัวเผือกจะทำให้หัวเผือกมีขนาดใหญ่ขึ้น เมื่ออายุ 8-10 เดือนก็เก็บเกี่ยวได้ หากฝนแล้งจะได้ผลผลิตไม่ดี

ระยะปลูก สำหรับ Lowland taro ใช้ระยะปลูก 45 x 45 ซม. หรือ 60 x 60 ซม. หากต้องการหัวใหญ่ใช้ระยะปลูก 60 x 100-120 ซม. หรือ 90 x 100-120 ซม. สำหรับ Upland taro ใช้ระยะปลูก 45 x 45 หรือ 60 x 60 ซม. หากฝนมากสามารถใช้ 60 x 120 ก็ได้ เพื่อมีพื้นที่ให้หัวเผือกมีหัวใหญ่

การปฏิบัติดูแลรักษา

1. การแต่งกอ หลังจากที่เผือกโตได้ไม่นานจะแตกหน่อขึ้นเป็นกอ ควรใช้เสียมคมๆ คัดหน่อที่แตกออกเสีย ให้เหลือไว้หลุมละต้นเดียว เพราะการแตกกอจะทำให้ได้เผือกหัวเล็กซึ่งขายไม่ได้ราคา เผือกจะมีการขยายหัวเมื่ออายุได้ 4-5 เดือน ควรพูนโคน และคลุมหัวเผือก

จะทำให้เปลือกมีราคามากขึ้น ช่วยคุณน้ำและอาหารทำให้หัวเปลือกสมบูรณ์

2. การให้ปุ๋ย เพื่อมีการตอบสนองกับปุ๋ยอินทรีย์มาก ดังนั้น ก่อนปลูก ควรใช้ปุ๋ย มูลสัตว์ที่หมักแล้วคลุกกับดินรองกันหลุม ก่อนทำการปลูกหัวเปลือก หลังจากปลูกเปลือกแล้ว ใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ช่วย โดยใช้ปุ๋ยจำพวกที่ให้ธาตุไนโตรเจนสูง และอาจใส่ผสมกับปุ๋ยคอก การใส่โดยการขุดห่างจากต้น 6 นิ้ว ขุดรอบๆ ต้น แล้วโรยปุ๋ยลงไป โรยปุ๋ยคอกลงไปด้านข้างแล้วโรยปุ๋ยวิทยาศาสตร์ทับลงไป แล้วกลบดิน รดน้ำให้ชุ่ม

3. การบำรุงหัว เมื่อเปลือกอายุประมาณ 3-4 เดือน ควรใส่ปุ๋ยโปแตสเซียมด้วย อาจใช้ปุ๋ยสูตรผสม 12-24-12 ในอัตรา 30-40 กก./ไร่ โดยใช้โรยรอบๆ ต้นเปลือกต้นละ 1 ช้อนแกง แล้วกลบดิน รดน้ำให้ชุ่ม ควรทำการพูนโคนด้วย

การเก็บเกี่ยว

เปลือกมักมีอายุเก็บเกี่ยวประมาณ 7-10 เดือน สังเกตดูได้ว่าในระยะที่หัวเปลือกจะเก็บเกี่ยวได้ ใบค่อยๆ เหี่ยวเป็นสีเหลือง ตั้งแต่ใบล่างขึ้นไปจนเหลือใบส่วนยอด 2-3 ใบ ในระยะแสดงว่าหัวเปลือกแก่พร้อมจะขุดได้แล้ว ถ้าปล่อยทิ้งไว้ในดินนานกว่านี้ น้ำหนักของหัวเปลือกจะลดลง

การเก็บหัวเปลือกโดยการใช้จอบ หรือเสียมขุดรอบต้นเปลือกแล้วขุดขึ้นมากองไว้ในการขุดนี้จะมีลูกช่อหรือลูกเปลือกเล็กๆ หล่นอยู่ในแปลง อาจเก็บขึ้นมาไว้ทำพันธุ์หรือในกรณีไม่ได้ใช้พื้นที่ปลูกพืชอื่น และแปลงไม่ขึ้น สามารถทิ้งลูกเปลือกเล็กๆ ไว้ในแปลงได้ โดยเอาฟางคลุมกันแดดไว้

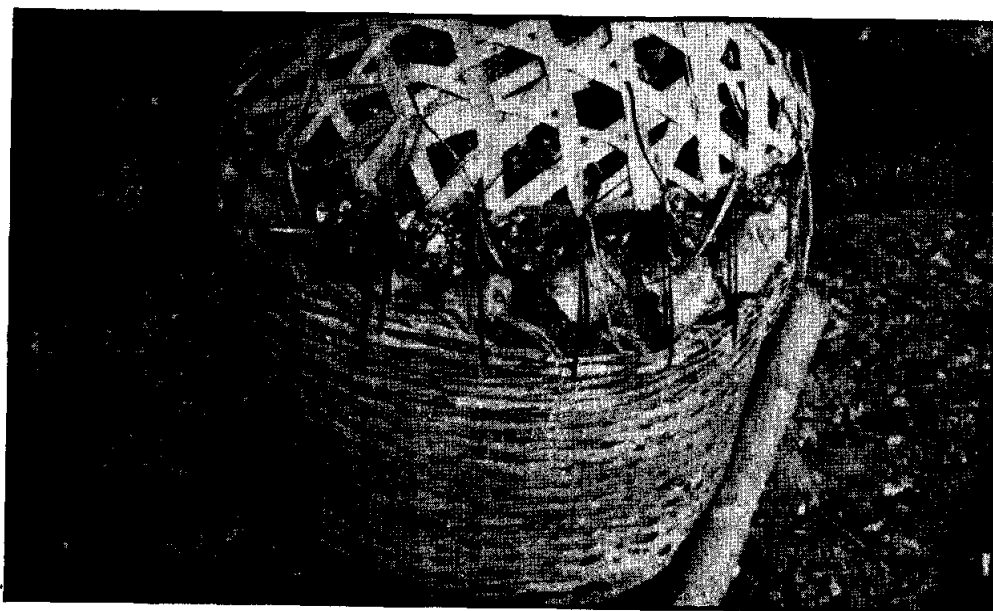
หัวเปลือกที่ขุดได้ต้องนำมาลอกใบนอกๆ ออก ตัดราก และยอดออก

เปลือกแบบดังกล่าวนี้มักเป็นพวก Upland ระยะเดือนที่เก็บประมาณ มกราคม ถึง กุมภาพันธ์ จะได้ผลผลิตประมาณ 2,500 กก./ไร่

ส่วนเปลือกที่ปลูกแบบ Lowland จะเก็บเกี่ยวได้ทุกเวลา เพราะมีน้ำหล่อเลี้ยงตลอด จะสังเกตการแห้งของใบไม่ได้ หากเก็บตอนหัวใหญ่เต็มทีผลผลิตประมาณ 3,000-3,500 กก./ไร่

รูปที่ 57 แปลงผักที่มีการปลูกพริกพร้อมกับเผือกโดยปลูกเผือกตาม
ขอบแปลงริมน้ำ

รูปที่ 58 การตัดแต่งหัวเผือกและบรรจุลงในภาชนะ

พันธุ์

พันธุ์เผือกมักมีจำหน่ายประมาณเดือนมกราคม ถึง กุมภาพันธ์ เผือกที่ปลูกกันอยู่ในประเทศไทยมีอยู่ประมาณ 3-4 ชนิด คือ

1. เผือกตาแดง ตาของหัวแดงเข้ม มีลูกเล็ก ๆ ติดหัว
2. เผือกหอม หัวใหญ่ 2-3 กก. ลูกแขนงน้อย ต้มแล้วหอม
3. เผือกเหลือง มีสีเหลือง หัวไม่ใหญ่นัก
4. เผือกไม้หรือเผือกไหลล่า หัวเล็กยาว

ศัตรูของเผือก

1. เพลี้ยอ่อน เขาทำลายที่ใบเผือก ทำให้เผือกชะงักการเจริญเติบโต ใช้ยาไคเมทโรเอท หรือ มาลาไรออน ในอัตรา 2-4 ซ่อนโตะต่อน้ำ 1 ปีบ ฉีดพ่นทั่วไป
2. โรคหัวเน่า เกิดจากเชื้อรา ใช้ยาไดโฟลาแทน ในอัตราส่วน 1-2 ซ่อนโตะต่อน้ำ 1 ปีบ หยอดโคนต้นกำจัดเชื้อราและป้องกันการลุกลามของโรค
3. หนอนกัดกินใบ หนอนจะกินใบให้ขาดเว้าแหว่ง ทำให้ต้นเผือกโตช้า ใช้ยาเซฟวิน หรือมาลาไรออน ในอัตราส่วน 2-4 ซ่อนโตะต่อน้ำ 1 ปีบ ฉีดพ่นกำจัดหนอน

7.7 ผักกาดหัว (Chinese radish)

Raphanus sativus var. *longipinnatus*

ผักกาดหัวเป็นพืชหัวที่อยู่ในตระกูลกะหล่ำ ซึ่งจัดว่ามีความสำคัญทางเศรษฐกิจมาก โดยเฉพาะในแถบเอเชีย ต้นกำเนิดดั้งเดิมอยู่ทางฝั่งตะวันตกของจีนในเขตติดต่อกับอินเดีย เดิมเป็นพืชป่า ต่อมาได้รับการปรับปรุงให้มีรากอวบ ยาวและใช้เป็นผักสด และทำดองเค็มหรือต้ม การที่หัวจะให้คุณภาพดีนํารับประทานหรือไม่ขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว หากทิ้งไว้นาน เนื้อภายในหัวจะพ่ามีเส้นใยมาก และรากจะขยายใหญ่มาก ลักษณะของหัวซึ่งก็คือรากนั่นเอง จะแตกต่างกันออกไปตั้งแต่รูปทรงกลมยาว รูปกรวย หัสนี้ ขึ้นอยู่กับพันธุ์

โดยทั่วไปผักกาดหัวแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิดใหญ่ๆ

1. **พวกราดิชยุโรป** ได้แก่พวก radish มักปลูกกันในเขตอบอุ่นในยุโรปและในอเมริกา รากหรือหัวมีขนาดเล็กอายุตั้งแต่ปลูกจนเก็บเกี่ยวกินเวลา 18-25 วัน ผิวของรากมักเป็นสีแดงเข้มหรือดำ ส่วนเนื้อภายในสีขาว มักนิยมปลูกเพื่อใช้รับประทานเป็นผักสด ผักสลัด รสชาติเหมือนผักกาดหัวทุกประการ

2. **พวกราดิชจีน** ได้แก่พวก chinese radish คือผักกาดหัวที่ปลูกในบ้านเรา มีหัวหรือรากขนาดใหญ่กว่ารูปร่างกลมยาว ส่วนใหญ่มักนิยมแบบรากยาว ผิวของรากมีสีขาว เนื้อภายในมีสีขาว พวกนี้แบ่งออกเป็น 2 พันธุ์ คือ

2.1 **พันธุ์ทางญี่ปุ่น** (japanese type) พวกรากเหล่านี้มีขอบใบหยักลึกเข้าไปตลอดแผ่นใบ มักเป็นพันธุ์หนักหรือพันธุ์กลางๆ เป็นผักอายุ 2 ปีหรือปีเดียว

2.2 **พวกรากจีน** (Chinese type) พวกรากจีนนี้ขอบใบเรียบ ไม่มีรอยหยักหรือมีน้อยมาก ส่วนใหญ่มักเป็นพันธุ์เบา เป็นผักอายุปีเดียว

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโต ต้องการดินร่วนโปร่ง มีหน้าดินลึกไม่น้อยกว่า 2 ฟุต ความชื้นในดินสูงพอประมาณ และต้องการแสงแดดตลอดวัน ต้องการอุณหภูมิค่อนข้างเย็นประมาณ 18.3-24°ซ หากปลูกผักกาดหัวในดินเหนียว หัวส่วนบนจะโผล่ขึ้นมาจากผิวดิน และเมื่อถูกแสงแดดจะเป็นสีเขียว

การเตรียมดิน นิยมปลูกผักกาดหัวโดยการหว่านลงในแปลงปลูก แปลงควรเตรียมดินให้มีหน้าดินลึก 25-30 เซนติเมตร เพื่อให้รากลงได้ลึกมาก ควรใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักเพื่อปรับสภาพดินให้มีการระบายน้ำดี ผิวน้ำของดินต้องเตรียมไว้ให้ละเอียดมีเม็ดดินขนาดเล็ก

การปลูกและการดูแลรักษา ปลูกโดยการหว่านกระจายทั้งแปลงแล้ว เมื่ออายุได้ประมาณ 20-25 วัน ถอนแยกให้เหลือระยะประมาณ 20 x 30 ซม. และอาจปลูกผักกาดหัวโดยวิธีการโรยเป็นแถว โดยให้ระยะระหว่างแถวห่างกันประมาณ 30-45 ซม. และเมื่อถอนแยกให้ต้นในแถวห่างกันประมาณ 20 ซม.

การให้ปุ๋ย เนื่องจากเป็นผักกินราก ดังนั้น สัดส่วนของ N:P:K = 1:1:1-1.5 ส่วน สูตรปุ๋ยที่ใส่ 12-12-14 ในอัตราประมาณ 50-100 กก./ไร่ ควรพิจารณาตามความ

อุดมสมบูรณ์ของดิน และควรรีให้ปุ๋ยไนโตรเจนเสริมในอัตรา 10-15 กก./ไร่ ในรูปของยูเรีย หรือแอมโมเนียมไนเตรด เมื่อต้นผักอายุประมาณ 7-10 วัน เพื่อเร่งการเจริญเติบโตในระยะแรก ปุ๋ยสูตรควรแบ่งใส่เป็นปุ๋ยรองพื้นตอนเตรียมดินครั้งหนึ่งและอีกครั้งหนึ่งใส่แบบโรยข้าง เมื่อผักอายุ 21 วัน

การให้น้ำต้องสม่ำเสมอและเพียงพอ ถ้าขาดน้ำจะทำให้รากไม่ได้ขนาดและคุณภาพที่เหมาะสม

การพรวมดิน ควรทำขณะที่ต้นผักกาดหัวยังเล็กอยู่ และระมัดระวังอย่าให้โดนอันตรายกับราก เพราะจะทำให้หัวไม่สวย

โรค มีโรคที่สำคัญดังนี้ โรค Damping off, Soft rot และ Black rot
แมลง ได้แก่ เพลี้ยอ่อน (Aphid) หนอนใยผัก (Diamond Back Moth) หนอนกระทู้ผัก (Cotton Leaf worm)

การเก็บเกี่ยว อายุการเก็บเกี่ยวของพันธุ์เบา ซึ่งนิยมปลูกในบ้านเราประมาณ 42-50 วัน ส่วนพันธุ์ปานกลาง อายุประมาณ 60-70 วัน และพันธุ์หนักอายุประมาณ 70-90 วัน การเก็บมักใช้มือถอนขึ้นมาในระยะที่กำลังดี สังเกตได้โดยเมื่อตัดโคนใบผักกาดดู หากเนื้อของก้านใบฟ้าม หัวผักกาดจะฟ้ามด้วย มักเก็บตอนหัวยังอ่อน เพราะเนื้อภายในนำมาบริโภค และขนาดของหัวก็กำลังดี ไม่ใหญ่เกินไป ตลาดมักไม่ต้องการผักกาดหัวที่มีขนาดใหญ่เกินไป หลังจากการถอนจะนำมาตัดใบออกบ้างให้เหลือเพียงแต่ยอดๆ เท่านั้น โดยเฉลี่ยจะได้ผลผลิตประมาณ 3-5 ตัน/ไร่

พันธุ์ มักนิยมพันธุ์เบาอายุประมาณ 45-55 วัน รูปทรงของหัวเรียวแหลมทางปลายราก เป็นพันธุ์ K:U.#1 อายุ 42 วัน รากยาวประมาณ 20-20 ซม. รสไม่เผ็ด ขอบใบหยักเล็กน้อย อีกพันธุ์ที่นิยมคือ O.P.I (แม่โจ้ 1) เป็นพันธุ์เบา อายุ 45-48 วัน รากยาว 20.5 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 4.5 ซม. น้ำหนักเฉลี่ย 225 กรัมเหมาะที่จะรับประทานสดมากกว่าดองเค็ม ลักษณะใบของพันธุ์พวกนี้เรียว มีหยักขอบใบเล็กน้อย

รูปที่ 59 แสดงการเก็บผักกาดหัวโดยการถอนแล้วตัดใบทิ้ง

พันธุ์ Everest hybrid Takii อายุเก็บเกี่ยว 50 วัน รากยาว 30-35 ซม.
เส้นผ่าศูนย์กลาง 6-7 ซม. หัวสม่ำเสมอในขนาดใบเรียบ

พันธุ์ Sakata Mino Summer Cross อายุเก็บเกี่ยว 45 วัน รากยาว 45 ซม.
เส้นผ่าศูนย์กลาง 6 ซม. ผิวรากเรียบสีขาว ฟ้ามยาก ขอบใบหยักลึกมาก

พันธุ์ Ta Tze BarTse เป็นพันธุ์หนักจากไต้หวัน และพันธุ์ลูกผสมจากญี่ปุ่น นิยม
ปลูกในภาคเหนือและบนภูเขา เพราะสภาพพื้นที่เหมาะสม

แหล่งผลิต ผักกาดหัวปลูกมากที่สุด ทางตะวันตกประมาณ 16,489 ไร่ ได้แก่
ในจังหวัดราชบุรี เพชรบุรี กาญจนบุรี รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 11,710
ไร่ ได้แก่จังหวัด นครราชสีมา ขอนแก่น หนองคาย และภาคเหนือประมาณ 9,921 ไร่ ได้แก่
แม่ฮ่องสอน พิจิตร นครสวรรค์